

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนในสังคมไทยย่อมใช้ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ ภาษาไทยจึงเป็นวัฒนธรรมอันสำคัญของชาติไทย ถ้าเราต้องการให้สังคมไทยพัฒนาถาวรต่อไป เราจำเป็นต้องสอนภาษาไทยเพื่อรักษาวัฒนธรรมอันสำคัญนี้ไว้ การจะรักษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับภาษาให้ได้ดีที่สุดคงต้องนำภาษาไทยมาสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้นั้นได้ใช้ภาษาที่เป็นภาษาประจำชาติต่อไป หน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่ผู้นั้น เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการศึกษา

ถ้าคนไทยไม่พูดภาษาไทย ไม่เข้าใจวรรณคดีไทย และไม่ซาบซึ้งในรสวรรณคดีของเรา หรือถ้าคนไทยไม่ยอมรับความงามของสถาปัตยกรรมไทย ไม่ซาบซึ้งในดนตรีและนาฏศิลป์ไทย แค่นี้ก็พอจะทำให้เรามองเห็นภัยพิบัติที่มีต่อสังคมไทยได้แล้ว ภัยพิบัตินั้นใดแก่ การแตกสลายของวัฒนธรรมประจำชาติ ซึ่งในที่สุดก็จะทำให้คนในสังคมอยู่รวมกันไม่ติด และความมั่นคงของชาติก็จะหมดไป (กอ สวัสดิ์พานิชย์ 2513 : 40)

ภาษาไทยจึงเป็นวิชาที่สำคัญอย่างยิ่ง เป็นวิชาที่ช่วยถ่ายทอดและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่คู่ชาติไทยเรา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ก็ได้เล็งเห็นความสำคัญของวิชาภาษาไทย โดยได้กำหนดให้ภาษาไทยเป็นทั้งวิชาบังคับ และวิชาเลือกในทุกระดับชั้น จากการประกาศใช้หลักสูตรนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแบบเรียนภาษาไทยจากเดิมใช้คำว่า "แบบเรียน" เปลี่ยนมาใช้เป็น "หนังสือเรียน" และในปี พ.ศ. 2521 นี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ เป็นหนังสือเรียนในวิชาภาษาไทยบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หนังสือชุดนี้มีทั้งหมด 3 เล่ม คือ

- หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1
- หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 2
- หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 3

หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ทั้ง 3 เล่มนี้ ได้คัดเลือกบทเรียนที่มีรูปแบบต่าง ๆ เช่น บทความ ชีวประวัติ นวนิยาย เรื่องสั้น ร้อยกรอง ฯลฯ มาให้นักเรียนได้อ่าน และใช้เป็นแกนกลางสำหรับสร้างเสริมทักษะต่าง ๆ การที่คัดเลือกบทเรียนมาให้นักเรียนอ่านหลายรูปแบบ ทำให้นักเรียนได้รู้จักวรรณกรรมต่าง ๆ กัน หลายชนิด หลายประเภท ทั้งยังทำให้นักเรียนได้มีโอกาสสำรวจความสนใจในการอ่านของตนเองอีกด้วย สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นการส่งเสริมการอ่านของนักเรียนให้กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม ซึ่งการส่งเสริมการอ่านของนักเรียนนับว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการอ่านเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจภาษา รอบรู้ในเรื่องราววิชาการต่าง ๆ ได้มีความบันเทิงใจ ตลอดจนจินตนิมิตจากเรื่องที่อ่าน นอกจากนี้การอ่านยังช่วยให้เป็นคนทันต่อโลก ทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตลอดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ วิทยาการต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง การอ่านยิ่งทวีความสำคัญและความจำเป็นมากขึ้น สำหรับนักเรียนและบุคคลทั่วไป

การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญและใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเป็นทักษะที่นักเรียนใช้แสวงหาสรรพวิทยาการต่าง ๆ เพื่อความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ ผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน และมีทักษะในการอ่าน มีอัตราเร็วในการอ่านสูง ย่อมแสวงหาความรู้และศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ในการพูดและการเขียนได้เป็นอย่างดี (สุจิต เพ็ชรชอบ และสายใจ อินทร์พรหม 2523 : 98)

การอ่านนั้นเป็นสิ่งที่มิได้มีประโยชน์ แต่การจะอ่านให้ได้ประโยชน์มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับการรู้จักอ่านเป็นสำคัญ การอ่านเป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนอยู่เสมอ จึงจะเกิดความเข้าใจ ช่างซึ่ง รู้จักวิธีการอ่านอย่างวิเคราะห์วิจารณ์ รู้จักคุณค่าของเรื่องที่อ่าน การอ่านในชั้นมัธยมนี้ จะไม่เน้นในเรื่องการอ่านฟังเสียง แต่เน้นการอ่านเพื่อความเข้าใจ สำคัญอยู่ที่การเลือกเฟ้นหนังสือมาให้อ่าน ก่อนอื่นหนังสือนั้นต้องดี เช่น วรรณคดี หรือหนังสือที่สอดคล้องกับความสนใจ และความต้องการของคนในวัยหนุ่มสาว ซึ่งอยู่ในชั้นมัธยมศึกษา จำนวนหนังสือในการอ่านระดับนี้ต้องมากมาย และมีหลาย ๆ แบบ หลาย ๆ แนวทาง เช่น วรรณคดีสมัยเก่า สมัยใหม่ สารคดี บทประพันธ์ร้อยกรองแบบต่าง ๆ บทละคร บทความ ตลอดจนหนังสือพิมพ์รายวัน และนิตยสาร การอ่านในชั้นนี้ต้อง "อ่านแตก" ซึ่งหมายความว่า ผู้อ่านมีความคล่องแคล่วชำนาญ อ่านได้รวดเร็วถูกต้อง ไม่กุ่มกวม ไม่อ่านตก ๆ หล่น ๆ เว้นวรรคตอนใดเหมาะสมทั้งทางด้านภาษาและความหมาย ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเข้าใจเรื่องราวได้รวดเร็วถูกต้องด้วย ต่อจาก

นั้นก็สามารถจับความกึกของญู่แต่ได้จับใจความสำคัญได้ สามารถสรุปความสำคัญของเรื่องราวที่อ่านได้ถูกต้อง นอกจากอ่านแตกแล้วผู้อ่านในขั้นนี้ต้องรู้จัก "อ่านเป็น" ด้วย ซึ่งหมายความว่าผู้อ่านรู้จักตัดสินว่าสิ่งที่ได้รับจากการอ่านนั้นดีหรือไม่เพียงใด สามารถแยกแยะรายละเอียดและส่วนประกอบของข้อเขียนนั้นได้ หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ รู้จักวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์ ในที่สุดก็สามารถเลือกหนังสือที่มีคุณค่ามาอ่านเองได้ (ลีทซา พินิจวาทล และ ทิพย์สุเนตร นาคชน 2520 : 11)

ในการสอนอ่าน เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ เลือกเรื่องที่ดีมีคุณค่ามาอ่านเองได้ เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ดังที่ สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรหม (2523 : 112) กล่าวไว้

พฤติกรรมการอ่านที่จะสร้างให้เกิดแก่นักเรียนให้รู้จักพิจารณาวิเคราะห์วิจารณ์นั้น มิใช่เรื่องที่จะสอนกันได้ง่าย ๆ แต่ครูจะต้องพยายามปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณสมบัติในการรู้จักอ่านดังที่กล่าวมาแล้วนั้น การสอนอ่านจึงจะประสบผลสำเร็จในชีวิตประจำวันของนักเรียน นักเรียนจะท่องอ่านหรือพบเห็นหนังสือมากมายหลายประเภททั้งหนังสือพิมพ์ วารสาร นวนิยาย รวมทั้งหนังสือเรียนด้วย หนังสือที่ปรากฏในท้องตลาดก็มีทั้งประเภทที่มีคุณภาพ และประเภทที่คอยคุณภาพ การควบคุมคุณภาพของหนังสือ ตลอดจนประสิทธิภาพการอ่านของนักเรียนก็เป็นไปอย่างหละหลวม นักเรียนจึงจำเป็นต้องมีทักษะและเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือเพื่อประเมินคุณค่าหนังสือประเภทใดควรอ่านมากน้อยเพียงไร

หลักสูตรภาษาไทยรายวิชาบังคับในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ ท 101, ท 102, ท 203, ท 204, ท 305 และ ท 306 ได้กำหนดเรื่องเกี่ยวกับการให้นักเรียนรู้จักอ่าน รู้จักวิเคราะห์ วิจารณ์คุณค่าของเรื่องที่อ่านไว้ด้วย ดังนั้นเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ คณะผู้จัดทำจึงได้คัดตอนเรื่องราวต่าง ๆ จากวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ มาบรรจุไว้ให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์วิจารณ์ วรรณกรรมที่คัดมานั้นมีหลายรูปแบบ และเป็นที่น่าสนใจกว่าเป็นเรื่องแนวสารคดีมากเป็นอันดับหนึ่งในประเภทร้อยแก้ว คือ มีเรื่องแนวสารคดีทั้งหมด 14 เรื่อง เรื่องแนวสารคดีที่นำมาเป็นบทเรียนนั้น ได้แก่ บทความ ชีวประวัติ คำอวยพร เป็นต้น

สารคดีเป็นศิลปะสมัยใหม่อย่างหนึ่งที่สังคมไทยในปัจจุบันยอมรับว่ามีความสำคัญ เพราะช่วยถ่ายทอดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ให้แก่คนหมู่มาก และในขณะเดียวกันก็ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินควบคู่ไปด้วย โลกเรานั้นเจริญรุดหน้าไปเรื่อย ๆ ในทุก ๆ ด้าน มีการค้นคว้าวิจัยพบสิ่งแปลกใหม่ในสาขาต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ได้ถูกนำมาเสนอให้ประชาชนรับรู้เรื่องราวเหล่านั้นโดยเขียนในรูปแบบ

สารคดีก็มีมากทำให้มีสารคดีปรากฏอย่างแพร่หลาย และมีหลายแนว ทั้งสารคดีชีวประวัติ สารคดีชีวิต สัตว์ และอื่น ๆ ความนิยมในการอ่านสารคดีก็มีอยู่ในระดับสูง

วรรณกรรมประเภทสารคดี เป็นวรรณกรรมที่มุ่งแสดงข้อเท็จจริงให้แก่ผู้อ่านได้รับรู้เป็นหลัก และได้รับความบันเทิงเป็นอันดับรองลงมา สารคดีต่างจากตำราที่มุ่งให้ความรู้เพียงอย่างเดียว บางครั้งผู้อ่านตำราอาจรู้สึกเบื่อหน่าย และในการอ่านนวนิยายที่ผู้แต่งแต่งขึ้นโดยมุ่งให้ความเพลิดเพลิน เป็นสำคัญ บางทีก็อาจไม่ได้รับประโยชน์ตามที่ต้องการ แต่การอ่านสารคดีนั้นจะได้รับความรู้และความสนุกสนานควบคู่กันไป ทำให้ผู้อ่านไม่หนักสมอง ด้วยเหตุนี้การชักนำนักเรียนให้อ่านสารคดีให้รู้จักรูปแบบ รู้จักพิจารณา สามารถเกี่ยวเนื่องสิ่งที่มีค่าจากการอ่านได้จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ แนวคิดต่าง ๆ ที่ถูกต้องตั้งมาให้แก่นักเรียน การอ่านสารคดีนี้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

สารคดีเป็นวรรณกรรมปัจจุบันที่มีคุณค่ามาก ดังที่ ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ (2514 : 72) กล่าวว่า

สารคดีมีประโยชน์และคุณค่าในทางส่งเสริมสร้างสมรรถภาพของสมองและความคิดสร้างสรรค์ สนิยม และปรับปรุงอารมณ์ให้ประณีตยิ่งขึ้น หนังสือประเภทนี้เหมาะแก่นักศึกษาตั้งแต่ปีที่ 1 จนถึงชั้นปริญญา อาจารย์ควรมีความฉลาด สามารถในอันที่จะแนะนำให้นักเรียนเข้าใจและเกิดความสนใจ กระตือรือร้นในการอ่านมากขึ้น

การนำสารคดีมาให้นักเรียนอ่าน จะไม่ค่อยมีปัญหาในการสอน เพราะสารคดีเป็นวรรณกรรมสมัยใหม่ ศัพท์ สำนวนโวหาร มักเป็นภาษาที่นักเรียนอ่านได้เองเป็นส่วนใหญ่ ขนาดของเรื่องก็ไม่ยาวจนเกินไป เนื้อหาก็มียหลายรสหลายแนว วรรณกรรมปัจจุบันประเภทสารคดีจึงจัดว่าเหมาะสมที่จะนำมาเป็นบทเรียน

วงการหนังสือในปัจจุบันได้เล็งเห็นความสำคัญของสารคดี จึงจะเห็นได้จากที่มีการประกวดหนังสือสารคดีดีเด่นในแต่ละปี คณะผู้จัดทำหนังสือเรียนภาษาไทยก็มองเห็นคุณค่าของสารคดีเช่นเดียวกัน จึงพิจารณาคัดสารคดีมาให้นักเรียนได้ศึกษาเป็นจำนวนมากพอสมควร สวรรคตที่ได้รับการคัดเลือกมาให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาอ่านนั้นผ่านการพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีคุณค่า แต่ถึงกระนั้นการที่ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยจะได้อาศัยชี้แนะชักชวนให้นักเรียนพิจารณาคุณค่าของสารคดีที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทย ก็จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากการอ่านอย่างเต็มที่

อนึ่ง หนังสือเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญมาก โดยเฉพาะในการเรียนการสอนภาษาไทย หนังสือเรียนเป็นหนังสือที่ครูภาษาไทยและนักเรียนใช้กันอยู่เสมอ หนังสือเรียนบรรจุเนื้อหาตามหลักสูตร มีกิจกรรม แบบฝึกหัด ราคาไม่แพง แต่ประโยชน์ที่ได้รับมากมาย ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยจึงต้องสนใจบทเรียนในหนังสือเรียนให้มาก หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ บรรจุบทเรียนประเภทสารคดีไว้มากถึง 14 เรื่อง ครูภาษาไทยสมควรที่จะได้พิจารณาคุณค่าของสารคดีที่ใช้เป็นบทเรียนว่ามีความหมายกับนักเรียนมากน้อยเพียงใด อันจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาไทยมากยิ่งขึ้น

จากเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาคุณค่าของสารคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ เพื่อที่จะได้ทราบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณค่าของสารคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์สำหรับการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเป็นแนวทางในการพิจารณาคัดเลือกสารคดีมาบรรจุไว้ในหนังสือเรียนภาษาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณค่าของสารคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณค่าของสารคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 14 เรื่อง ได้แก่

1. เรื่องความสนุกในวัยเบญจมาภิต
2. เรื่องพระยาไชยบูรณ์
3. เรื่องไขภาษา
4. เรื่องแม่ศรีเรือน
5. เรื่องความดีที่ไม่รู้จักสิ้นสุด
6. เรื่องพระยาพิชัยดาบหัก
7. เรื่องความสามัคคี
8. เรื่องชีวิตปลาช่อน
9. เรื่องขอคิดจากการบวช
10. เรื่องสมเด็จพระเจ้าตากสิน
11. เรื่องธรรมจริยา
12. เรื่องบทธรรมเบ็ญจมาภิต
13. เรื่องขวัญ
14. เรื่องคำเรียกขวัญแบบเมืองเหนือ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยถือว่าแบบสอบถามที่สร้างขึ้นครอบคลุมเนื้อหาที่ศึกษาในเรื่องคุณค่าของสารคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์
2. คำตอบของครูภาษาไทย และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นความคิดเห็นที่เชื่อถือได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหนังสือเรียนภาษาไทย ในการคัดเลือกวรรณกรรมประเภทสารคดีมาเป็นบทเรียน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เป็นแนวทางสำหรับครูภาษาไทย ในการส่งเสริมนักเรียนให้อ่านวรรณกรรมประเภทสารคดีได้อย่างถูกต้อง
3. เป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยต่อไป

คำจำกัดความในการวิจัย

ครู หมายถึง ผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2526 ในโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

คุณค่า หมายถึง ลักษณะที่มีอยู่ในวรรณกรรมแต่ละประเภท ที่จะทำให้อ่านได้ รับประโยชน์จากการอ่านนั้น

สารคดี หมายถึง เรื่องที่ผู้เขียนมุ่งให้สาระความรู้แก่อ่านเป็นสำคัญ ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความบันเทิงแก่อ่านด้วย ในที่นี้หมายถึง สารคดีจำนวน 14 เรื่อง ที่กระทรวงศึกษาธิการคัดเลือกเป็นบทเรียน ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ หมายถึง หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้เป็นหนังสือเรียนในรายวิชาภาษาไทยบังคับตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

ตอนต้น พุทธศักราช 2521 มีทั้งหมด 3 เล่ม คือ หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์
ประโยชน์มัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1, เล่ม 2 และ เล่ม 3

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย